

CYWILNOPRAWNA OCHRONA TAJEMNICY KORESPONDENCJI

DOI: 10.26399/iusnovum.v12.1.2018.03/t.mroz

TERESA MRÓZ*

1. Tajemnica korespondencji jako dobro osobiste

W regulacjach prawnych obowiązujących w Polsce doliczono się 239 aktów prawnych, których przepisy odnoszą się do różnego rodzaju tajemnic (np. tajemnic zawodowych tajemnic przedsiębiorstwa)¹. Należy zaznaczyć, że w dużej mierze są to regulacje należące do sfery prawa publicznego. Niewątpliwie dużą rangę społeczną i prawną nadaje się tajemnicom publicznoprawnym, zwłaszcza związanym z bezpieczeństwem kraju, obronnością, dyplomacją, ale też tajemnicę korespondencji zawsze wysoko ceniono. W ostatnich latach prawna problematyka tajemnic stała się przedmiotem szerszego zainteresowania doktryny. W rozważaniach naukowych dotyczących praw człowieka tajemnicę korespondencji nazwano prawem człowieka pierwszej generacji, prawem „klasycznym”². Należy tu dodać, że odrębną kwestią są tajemnice przedsiębiorstwa posiadające przede wszystkim wartość gospodarczą.

Z treści przepisu art. 23 k.c. jednoznacznie wynika, że tajemnica korespondencji należy do kategorii dóbr osobistych, czyli wartości najistotniejszych dla człowieka, chronionych przez prawo cywilne. Mimo że według art. 43 k.c. przepisy o ochronie dóbr osobistych osób fizycznych stosuje się odpowiednio do osób prawnych, to niewątpliwie ontologicznie podstawą konstrukcyjną dóbr osobistych jest człowiek, co zostało wyeksponowane w art. 23 k.c. („Dobra osobiste człowieka...”)³.

* prof. dr hab. Teresa Mróz, Uniwersytet w Białymstoku.

¹ Zob. np. G. Szpor (red.), *Jawność i jej ograniczenia*, t. IV, A. Gryszczyńska (red.), *Struktura tajemnic*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2014, s. 23 oraz regulacje prawne tam powołane. Na temat zawodowej tajemnicy lekarskiej zob. np. M. Safjan, *Prawne problemy tajemnicy lekarskiej*, *Kwartalnik Prawa Prywatnego* 1995, z. 1, s. 5 i nast.; J. Sobczak, *Godność pacjenta*, *Medyczna Wokanda* 2009, nr 1, s. 34.

² L. Bosek, *Gwarancje godności ludzkiej i ich wpływ na polskie prawo cywilne*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2012, s. 335 oraz literatura tam powołana.

³ Na marginesie można zauważyć, że przepisy art. 23 i 43 k.c. posługują się różnymi pojęciami, a mianowicie, w pierwszym z nich jest mowa o dobrach osobistych człowieka, a w drugim o dobrach osobistych osoby fizycznej.

W warunkach powszechnego i dynamicznego rozwoju środków i metod korespondencji problem tajemnicy korespondencji ma wymiar globalny. Dziś korespondencja może błyskawicznie dotrzeć do adresata, a jeszcze tak niedawno słowo „korespondencja” kojarzyło się z listem napisanym odręcznie na papierze, pismem urzędowym doręczonym przez listonosza. Naruszenie tajemnicy korespondencji było dość łatwo wykrywalne, chociażby w przypadku śladów otwarcia listu. Współcześnie sztuka epistolografii zanika, a rozwijają się inne sposoby przekazywania informacji i myśli. Obecnie korespondencja papierowa jest wyraźnie wypierana przez korespondencję w formie elektronicznej.

Tajemnica korespondencji różnie jest odnoszona do innych dóbr i wartości prawnie chronionych. W literaturze można spotkać się ze stwierdzeniem, że tajemnica korespondencji to dobro jednostkowe, samodzielnie egzystujące⁴. Wyrażony został też pogląd, że tajemnica korespondencji jest dobrem osobistym objętym sferą prywatności⁵. Jak słusznie zauważa M. Pazdan, zwykle jałowe są próby precyzyjnego rozgraniczenia stykających się dóbr osobistych i odpowiadających im praw podmiotowych (tajemnicy korespondencji i sfery prywatności)⁶. Między innymi z tego względu ochrona prywatności staje się kolejnym współczesnym problemem. Rozwój nowoczesnych technologii jest dobrodziejstwem, ale także zagrożeniem dla zdrowia, prywatności i wielu innych sfer życia człowieka. Informacja stała się „chodliwym towarem”, nierzadko także ta dotycząca prywatności, pozyskana z naruszenia tajemnicy korespondencji.

Tajemnicy korespondencji, o której mowa w art. 23 k.c., nie należy rozpatrywać w kategoriach ograniczenia zasady jawności, bowiem zasada wolności informacyjnej i jej ograniczenia należą do sfery prawa publicznego. W prawie publicznym jawność jest zasada, a z punktu widzenia nauki administracji „jest elementem funkcji koniecznych układów administracyjnych (...)”⁷, a więc na tym polu różnego rodzaju tajemnice są wyjątkiem od zasady. Prawo prywatne chroni interesy prywatne, w tym tajemnicę korespondencji. Każda korespondencja jest więc niejawna, o ile z woli nadawcy, przepisu ustawy lub zwyczaju nie wynika nic innego.

W nauce prawa prywatnego dominuje pogląd, że ochrona dóbr osobistych człowieka jest realizowana w ramach konstrukcji praw podmiotowych osobistych⁸. Pomijając tu dyskusje naukowe na temat, czy na gruncie k.c. mamy do czynienia z konstrukcją ogólnego prawa osobistości, czy z wieloma prawami podmiotowymi osobistymi łączącymi się z dobrami osobistymi, przykładowo wymienionymi w art. 23 k.c., można przyjąć, że tajemnica korespondencji jest składnikiem, elementem cząstkowym nadrzędnego, źródłowego dobra osobistego, za które należy

⁴ I. Dobosz, *Tajemnica korespondencji jako dobro osobiste oraz jej ochrona w prawie cywilnym*, nakładem Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 1989, s. 61 oraz źródła tam wskazane.

⁵ A. Kopff, *Koncepcja praw do intymności i prywatności życia osobistego. Zagadnienia Konstrukcyjne*, Studia Cywilistyczne 19721, t. XX, s. 30 i 40.

⁶ M. Pazdan, [w:] *System prawa prywatnego*, t. 1, M. Safjan (red.), 2 wyd. Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2012, s. 1269 i nast.

⁷ Z. Cieślak, *Aksjologiczne podstawy jawności. Perspektywa nauki o administracji*, [w:] Z. Cieślak (red.), *Jawność i jej ograniczenia*, t. II, *Podstawy aksjologiczne*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2013, s. 9.

⁸ L. Bosek, *Gwarancje godności ludzkiej...*, s. 335 oraz literatura tam powołana.

uznać godność ludzką, zwłaszcza w ujęciu personalistycznym⁹. To stwierdzenie jest w pełni uzasadnione, jeżeli, akceptując poglądy przedstawicieli doktryny prawa¹⁰, przyjmiemy, że dobra osobiste należy wywodzić z godności ludzkiej, co zostało wyeksponowane również poza środowiskiem prawniczym¹¹.

Wyjątkowość godności ludzkiej jest podstawą uznania nienaruszalności praw osobowych człowieka¹². W wypowiedziach doktrynalnych podkreśla się, że chcąc wskazać te rodzaje wartości etycznych, które są rzeczywiście reprezentowane przez dobra osobiste, należałoby wymienić dwie spośród nich, a mianowicie godność i wolność¹³.

Analizując podstawowe regulacje odnoszące się do analizowanej problematyki należy wskazać, że w treści Karty Praw Podstawowych w tytule II „Wolności” w art. 7 zatytułowanym „Poszanowanie życia prywatnego i rodzinnego” znalazło się stwierdzenie, że każdy ma prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, domu i komunikowania się¹⁴. Jak widać, prawo komunikowania się umieszczono nie w sferze godności człowieka¹⁵, lecz w obszarze wolności. W Konstytucji RP, która w art. 49 zapewnia wolność i ochronę tajemnicy komunikowania się, ochrona tajemnicy komunikowania się została umiejscowiona w materii konstytucyjnej dotyczącej wolności i praw osobistych, a więc na tej samej płaszczyźnie co w Kartie Praw Podstawowych.

2. NARUSZENIE TAJEMNICY KORESPONDENCJI A TAJEMNICA KOMUNIKOWANIA SIĘ

Ochrona prawna tajemnicy korespondencji obejmuje nadawcę i adresata. Inne osoby, które mogą być poszkodowane na skutek naruszenia tajemnicy korespondencji, mają prawo żądać ochrony, powołując się na naruszenie lub zagrożenie innych

⁹ Szerzej na temat koncepcji pojęciowych godności ludzkiej zob. L. Bosek, *Gwarancje godności ludzkiej...*, s. 43 i nast. oraz literatura tam powołana.

¹⁰ A. Mączynski, *Konstytucyjne prawa do godności i prawa do prywatności*, https://trybunal.gov.pl/fileadmin/content/dokumenty/.../MaczynskiA_paper.pdf (dostęp: 10.11.2017); J. Sobczak, *Godność człowieka i prawo do prywatności w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, [w:] A.J. Madera, T. Ślęzak (red.), *Nowa Konstytucja czy nowe państwo? Państwo. Bezpieczeństwo. Gospodarka*, Kraków 2005, s. 45 i nast.

¹¹ Godności osoby ludzkiej jako wartości najwyższej wiele uwagi poświęcał Papież Jan Paweł II. Tego zagadnienia dotyczyła pierwsza encyklika *Redemptor hominis* z 1979 roku. Ponadto wielokrotnie i na różnych forach Papież podkreślał, że godność jest źródłem i fundamentem praw ludzkich, podstawowym elementem człowieczeństwa, a zarazem wyznacznikiem moralnej wartości ludzkiego działania. Zob. K. Wojtyła, *Przemówienie na Zgromadzeniu Ogólnym ONZ z 2 października 1979 r.*, [w:] Jan Paweł II, *Dzieła zebrane*, t. 12, Kraków 2009, s. 108; J. Matys, *Model zadośćuczynienia pieniężnego z tytułu szkody niemajątkowej w kodeksie cywilnym*, Oficyna Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 105.

¹² M.A. Krapiec, *Człowiek jako osoba*, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2005, s. 262.

¹³ M. Wilejczyk, *Zagadnienia etyczne części ogólnej prawa cywilnego*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2014, s. 163.

¹⁴ Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej, Dz.U. C 326 z 26.10.2012 r., s. 391–407.

¹⁵ Zob. szerzej na temat prawa do prywatności: J. Sobczak, https://www.kul.pl/files/983/mgr_fabian.../Recenzja_prof._Jacka_Sobczaka.pdf oraz literatura tam wskazana (dostęp: 10.11.2017).

dóbr niż tajemnica korespondencji. Zasadniczo ochrona przysługuje nie tylko osobom fizycznym, ale również osobom prawnym prawa prywatnego i jednostkom organizacyjnym wymienionym w art. 33¹ k.c.. Reguła ta nie dotyczy osób prawnych prawa publicznego, których działalność – w tym komunikacja – z zasady są jawne.

Zwłaszcza w praktyce sądowniczej wyraźnie widać, że w dobie szybkiego rozwoju nowoczesnych technologii ochrona cywilnoprawna tajemnicy korespondencji wymaga aktualnego, czy nawet bieżącego ustalania treści pojęcia „tajemnica korespondencji” i konfrontowania go z „tajemnicą komunikowania się”, czyli z określeniem występującym w Konstytucji RP. Jak się okazuje, w polskim systemie prawnym pojęcie tajemnicy nie zostało normatywnie zdefiniowane (w ujęciu generalnym), podobnie jak pojęcie korespondencji. Wydaje się, że judykatura i doktryna dobrze „uzupełniają” tę „lukę” i nadążają za współczesnymi wyzwaniem dotyczącymi ochrony tajemnic korespondencji. Z biegiem czasu zmieniają się problemy nurtujące teoretyków i praktyków związane z tajemnicą korespondencji. Wcześniej w literaturze prawniczej zastanawiano się nad pojęciem „korespondencja” i „list” oraz relacją między tymi pojęciami¹⁶. Obecnie z punktu widzenia sposobu ochrony prawnej aktualny jest problem relacji między pojęciem „korespondencja” a „informacja”. W literaturze przedmiotu zauważa się, że w granicach tajemnicy korespondencji nie mieści się zdobywanie jakichkolwiek informacji, lecz tylko takich, które mają postać korespondencji. Naruszenie tajemnicy informacji niebędącej korespondencją (np. hacking komputerowy) może być naruszeniem prawa do prywatności¹⁷. Z reguły z innych pobudek i w innym celu włamuje się haker do sieci systemów komputerowych, a z innych osoba uzyskująca informacje skierowane do konkretnej osoby drogą e-mailowa Postawienie wyraźnej granicy między tajemnicą informacji a tajemnicą korespondencji może niekiedy sprawiać trudności, z uwagi na to, że oba pojęcia mogą się zazębiać.

W różny sposób – wąski lub szeroki regulowane są wybrane rodzaje tajemnic poprzez określenie informacji nią objętych (czy przesłanek takich informacji), podmiotów zobowiązanych do zachowania dyskrekcji czy wskazanie szczególnych obowiązków¹⁸. Problematyka tajemnic i tajemnicy korespondencji daje judykaturze i doktrynie podstawę do dociekań prawnych związanych z nowoczesnymi sposobami komunikowania się, a są one niezbędne przy rozstrzygnięciu konkretnych spraw¹⁹.

¹⁶ I. Dobosz *Tajemnica korespondencji ...*, s. 27.

¹⁷ P. Księżak, [w:], M. Pyziak-Szafnicka (red.), *Kodeks cywilny. Część ogólna*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009, s. 265.

¹⁸ Zdaniem judykatury pojęcie tajemnicy prawnie chronionej powinno opierać się na łącznym współistnieniu dwóch przesłanek: materialnej i formalnej. Materialne przesłanki obejmują zakres podmiotowy, w tym wskazanie podmiotów zobowiązanych i beneficjentów tajemnicy, zakres przedmiotowy oraz zakres czasowy utajnienia. Przesłanka formalna to wola utajnienia przejawiająca się przez określoną formę utajnienia (z mocy ustawy, nadanie klauzuli tajności, umowę) lub odtajnienia informacji (zgoda beneficjenta tajemnicy, postanowienie sądu). G. Szpor (red.), *Jawność i jej ograniczenia...*, s. 5.

¹⁹ M. Jaśkowska, *Materialne i formalne przesłanki tajemnic publicznoprawnych*, [w:] M. Jaśkowska (red.), *Jawność i jej ograniczenia*, t. IV, *Znaczenie orzecznictwa*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2014, s. 3–12.

W orzecznictwie przyjmuje się różne interpretacje określenia „tajemnica korespondencji”. Zarówno judykatura, jak i doktryna uznały, że pojęcie to obejmuje wszystkie sposoby komunikowania się (list, telefon, e-mail, radio, znaki świetlne itd.). Informacja zawarta w korespondencji nie musi być specjalnie zabezpieczona (np. kartka pocztowa)²⁰. Nie ma znaczenia, do kogo była skierowana (osoba fizyczna, urząd itd.). Naruszeniem tajemnicy korespondencji będzie więc każda nieuprawniona ingerencja w nią osoby trzeciej, przede wszystkim zapoznanie się z jej treścią lub zmiana tej treści, jak również doprowadzenie do stanu, w której do takiej ingerencji może dojść, otwarcie listu nieprzeznaczonego do sprawcy naruszenia, ukrycie lub zniszczenie pisma przed zapoznaniem się z nim przez adresata, podsłuchiwanie rozmowy telefonicznej i nie tylko telefonicznej. Naruszenie tajemnicy korespondencji ma miejsce także wówczas, gdy w wyniku zagubienia cudzej korespondencji stworzono realne warunki (niebezpieczeństwo) umożliwiające, z dużym stopniem prawdopodobieństwa, zapoznanie się osób trzecich z jej treścią.

W innym orzeczeniu sąd przyjął, że tajemnica korespondencji mieści się w szeroko rozumianym prawie komunikowania się. Jest jednak odrębnym dobrem osobistym o znacznie węższym zakresie, chroniącym prawo do zachowania w tajemnicy przed osobami trzecimi treści korespondencji²¹.

Przytoczone tu tezy judykatury wskazują na różne stanowiska odnoszące się do relacji tajemnica korespondencji – tajemnica komunikowania się. Według pierwszego²², termin „korespondencja” należy interpretować szeroko i obejmować jego zakresem wszystkie sposoby komunikowania się. Natomiast zgodnie z drugim, tajemnica komunikowania jest odrębnym dobrem osobistym, które nie zostało *expressis verbis* wymienione w art. 23 k.c.²³. Można też zastanawiać się, czy tajemnica komunikowania się jest samoistnym dobrem osobistym, czy też tylko wchodzi w skład sfery prywatności. Wydaje się, że prawo do komunikowania się może być chronione w ramach prawa do prywatności. Jest to ochrona wystarczająca, a wyodrębnienie prawa do komunikowania się jako samoistnego dobra osobistego nie spowoduje zmian w jego ochronie.

Komunikowanie się obejmuje nie tylko tajemnicę korespondencji, ale wszelkiego rodzaju kontakty międzyludzkie. M. Wild²⁴ uznaje za nieprawidłowe zapatrywanie, zgodnie z którym warunkiem koniecznym tajemnicy komunikacji objętej art. 49 Konstytucji jest korzystanie z określonego środka przekazu. Zdaniem tego autora ochroną konstytucyjną objęte są wszelkie sposoby komunikowania się, bez względu na sposób i okoliczności porozumiewania się. Korespondencja zasadniczo ma charakter dwustronny i jest rodzajem komunikowania interpersonalnego, zbliżonego

²⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu – I Wydział Cywilny z dnia 26 czerwca 2012 r., I ACa 521/12, Legalis nr 738967; P. Księżak, [w:] M. Pyziak-Szafnicka (red.), *Kodeks cywilny. Część ogólna*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009, s. 265.

²¹ Wyrok Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 31 stycznia 2014 r., I C 1551/11, Legalis nr 1556485.

²² Wyrok SA w Warszawie z 6.07.1999 r., I ACa 380/99), LEGALIS nr 48547.

²³ Wyrok Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 31 stycznia 2014 r., I C 1551/11, Legalis nr 1556485

²⁴ M. Wild, [w:] M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. t. I. Komentarz Art. 1–86*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2016, s. 1214.

do rozmowy. Komunikacja odbywa się zarówno przy jednoczesnej obecności stron, jak i na odległość, zaś korespondencja obejmuje różne formy porozumiewania się na odległość. Komunikacja jest zatem pojęciem szerszym niż korespondencja.

Pozostając na gruncie k.c., można uznać, że tajemnica korespondencji i tajemnica komunikowania nie są pojęciami tożsamymi. Ochrona tajemnicy komunikowania się dotyczy samego faktu porozumiewania się z adresatem indywidualnie wybranym przez formułującego komunikat i może być ingerencją w sferę prywatności jako dobra osobistego. Tajemnica korespondencji obejmuje treści przeznaczone dla adresata, w tym zabezpieczenie przed każdą ingerencją w treść przekazu. Może to być zapoznanie się przez osoby nieuprawnione z treścią korespondencji, dla dalszego wykorzystania informacji, czy deformowanie jej treści, możliwość zapoznania się z treścią korespondencji przez osobę nieuprawnioną.

Jako naruszenie tajemnicy korespondencji należy zakwalifikować otwarcie listu adresowanego do indywidualnie oznaczonej osoby przez inną osobę. Bez znaczenia jest tutaj fakt, że osoba ta jest np. przełożonym adresata korespondencji. Tylko osoba, do której list jest zaadresowany, może go otworzyć, zasadniczo nie ma jednak ona prawa do ujawniania korespondencji. Adresat nie jest osobą uprawnioną do ujawniania korespondencji, o ile z okoliczności lub wyraźnego zastrzeżenia nadawcy wynika, że jest ona przeznaczona wyłącznie dla odbiorcy²⁵. Przepisy prawa autorskiego przyznają tylko adresatowi korespondencji uprawnienie do wyrażenia zgody na jej rozpowszechnianie, a w okresie 20 lat od jego śmierci także małżonkowi, a w przypadku jego braku kolejno zstępnym, rodzicom lub rodzeństwu, chyba że co innego wynika z woli adresata korespondencji. Zgodnie z art. 82 prawa autorskiego, jeżeli osoba, do której korespondencja jest skierowana, nie wyraziła innej woli, rozpowszechnianie korespondencji, w okresie dwudziestu lat od jej śmierci, wymaga zezwolenia małżonka, a w jego braku kolejno zstępnym, rodziców lub rodzeństwa²⁶. Trzeba podkreślić, że chodzi o osobę, do której korespondencja została skierowana, a więc odbiorcę, a nie nadawcę korespondencji.

Skutkiem upublicznienia treści korespondencji następuje zmiana jej istoty i charakteru, traci ona przymiot indywidualizacji. Zmienia się klasyfikacja prawna informacji i jej cel, a wówczas może ona zostać objęta ochroną przewidzianą w art. 54 Konstytucji RP, zgodnie z którym każdemu zapewnia się wolność pozyskiwania i rozpowszechniania informacji. Gdy jednak przekazywana treść dotyczy życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia, dla jej ochrony można przede wszystkim powołać się na przepisy k.c. umożliwiające niemajątkową i majątkową ochronę zagrożonych lub naruszonych dóbr osobistych.

Naruszenie tajemnicy korespondencji często rozpoczyna łańcuch zdarzeń godzących w inne dobra osobiste i wartości prawnie chronione. Wydaje się, że obecnie w praktyce ten problem staje się wyraźnie widoczny i odczuwalny bardziej niż samo naruszenie tajemnicy korespondencji.

²⁵ P. Księżak, [w:] M. Pyziak-Szafnicka (red.), *Kodeks cywilny...*, s. 265–266.

²⁶ Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. Nr 24, poz. 83).

Do naruszenia dobra osobistego adresata innego niż tajemnica korespondencji może prowadzić postępowanie nadawcy korespondencji. Sąd przyjął, że dobrem osobistym jest prawo każdego człowieka do poszanowania jego życia prywatnego, obejmujące też prawa do zachowania w tajemnicy treści przekazywanych mu informacji dotyczących tej sfery życia, chronione także tajemnicą korespondencji. Przesyłając korespondencję na nieaktualny adres powoda (klienta), pozwany (bank) umożliwił zapoznanie się z jej treścią przez osobę nieuprawnioną. Sam fakt, czy doszło do naruszenia przez osobę trzecią tajemnicy korespondencji, jest przy tym bez znaczenia dla kwestii odpowiedzialności pozwanego banku; istotne jest, czy działanie pozwanego może być także uznane za naruszenie tajemnicy korespondencji²⁷.

Tajemnica korespondencji nie ma charakteru absolutnego. Ingerencja władzy publicznej w tajemnicę korespondencji jest dopuszczalna. Warunki tej ingerencji formułuje restryktywnie w szczególności przepis art. 8 ust. 2 Konwencji z dnia 4 listopada 1950 r. o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności²⁸, wskazując, że stanowią je przypadki przewidziane przez ustawę i konieczne w demokratycznym społeczeństwie dla osiągnięcia określonych celów społecznie pożądaných²⁹.

3. ŚRODKI OCHRONY TAJEMNICY KORESPONDENCJI WEDŁUG k.c.

Tradycyjnie środki ochrony dóbr osobistych dzieli się na niemajątkowe i majątkowe. Ochronę dóbr osobistych za pomocą środków niemajątkowych reguluje przede wszystkim przepis art. 24 k.c. Ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Niemajątkowa ochrona tajemnicy korespondencji uzależniona jest więc od spełnienia następujących przesłanek: zagrożenia lub naruszenia tajemnicy korespondencji oraz bezprawnego charakteru działania. Dla ułatwienia dochodzenia niemajątkowej ochrony dóbr osobistych ustawodawca posłużył się domniemaniem bezprawności zagrożenia lub naruszenia dóbr osobistych. Na podstawie art. 24 k.c. osoba poszkodowana może wystąpić z roszczeniem o zaniechanie określonych zachowań, może także żądać wykonania czynności potrzebnych do usunięcia skutków dokonanego naruszenia dobra osobistego. Są to czynności wymienione tylko przykładowo.

Otwarty katalog środków, o których mowa w art. 24 k.c., wynika z faktu, że muszą one być adekwatne do rodzaju naruszonego dobra osobistego, rodzaju oraz

²⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie – VI Wydział Cywilny z dnia 18 listopada 2013 r., VI ACa 674/13, www.orzeczenia.ms.gov.pl, Legalis nr 831513.

²⁸ Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284.

²⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach – I Wydział Cywilny z dnia 3.12.2014 r., I ACa 696/14, [http://orzeczenia.katowice.sa.gov.pl/content/\\$N/15150000000503_I_ACa_000696_2014_Uz_2014-12-03_002](http://orzeczenia.katowice.sa.gov.pl/content/$N/15150000000503_I_ACa_000696_2014_Uz_2014-12-03_002) (dostęp: 19.07.2017).

rozmiarów dokonanego naruszenia³⁰ W judykaturze słusznie podkreśla się, że oświadczenie usuwające skutki naruszenia dobra osobistego w postaci tajemnicy korespondencji, aby osiągnęło cel, z jednej strony musi dotrzeć do innych osób, które zetknęły się z jego bezprawnym naruszeniem, z drugiej zaś ów środek zastosowany do usunięcia skutków naruszeń winien być adekwatny do zakresu naruszenia³¹. Stanowisko to wyraża potrzebę nieschematycznego podejścia do środków ochrony dóbr osobistych, zarówno tych niemajątkowych, jak i majątkowych.

Nie trzeba prowadzić wnikliwych dociekań, aby stwierdzić, że w przypadku naruszenia dóbr osobistych, naprawienie szkody niemajątkowej przez doprowadzenie do stanu poprzedniego jest bardzo trudne lub faktycznie niemożliwe. Przeprosiny, złożenie oświadczeń o odpowiedniej treści zwykle nie zniwelują wszystkich negatywnych skutków naruszenia dóbr osobistych. Przyjęto też, że środkiem ochrony dóbr osobistych może być także powództwo o ustalenie prawa lub stosunku prawnego, o ile powód ma w tym interes prawny (np. ustalenie, że skutkiem naruszenia dóbr osobistych powstał między powodem a pozwanym stosunek prawny). Powództwo o ustalenie ma charakter wyjątkowy, bowiem nie można uznać, że to powództwo w większym stopniu zabezpiecza ochronę praw powoda niż powództwo o ochronę dóbr osobistych, a tylko w takim wypadku w doktrynie wyjątkowo dopuszcza się możliwość powództwa o ustalenie, gdy istnieją inne środki ochrony prawnej³². Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 maja 2008 r. przyjął, że brak jest podstaw do żądania jedynie ustalenia samego faktu naruszenia dobra osobistego, bez wskazania prawnych środków ochrony (odpowiednich roszczeń) określonych w art. 24 k.c.³³.

Środki majątkowe w postaci zadośćuczynienia obecnie zyskują na znaczeniu, są bowiem traktowane jako współczesny sposób łagodzenia skutków naruszenia dóbr osobistych. Przyjęcie i akceptacja konsumpcyjnego modelu życia oraz uniwersalność zastosowania pieniądza we współczesnym świecie sprawiają, że zadośćuczynienie jako środek majątkowej ochrony dóbr osobistych staje się najbardziej efektywnym instrumentem ochrony wartości niemajątkowych³⁴. Odpowiednia suma tytułem zadośćuczynienia nie jest jedynym majątkowym środkiem ochrony dóbr osobistych. Zgodnie z art. 448 k.c. poszkodowany może żądać alternatywnie (alternatywa rozłączna)³⁵ zadośćuczynienia pieniężnego za doznana krzywdę lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny. W związku z tym, że w przypadku naruszenia tajemnicy korespondencji ma zastosowanie przepis art. 448 k.c., wybór

³⁰ P. Machnikowski [w:], E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 7, Wydawnictwo C. H. Beck Warszawa 2016, s. 61–64.

³¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie – VI Wydział Cywilny z dnia 8 września 2011 r. VI ACa 297/11, www.orzeczenia.ms.gov.pl, Legalis, nr 740943.

³² Wyrok z dnia 27 lutego 2015 r. Sądu Apelacyjnego w Gdańsku – I Wydział Cywilny, sygn. akt I ACa 842/14, [http://orzeczenia.gdansk.sa.gov.pl/content/\\$N/151000000000503_I_ACa_000842_2014_Uz_2015-02-27_001](http://orzeczenia.gdansk.sa.gov.pl/content/$N/151000000000503_I_ACa_000842_2014_Uz_2015-02-27_001) (dostęp: 24.06.2017).

³³ V CSK 568/07, Lex nr 496388.

³⁴ J. Matys, *Model zadośćuczynienia...*, s. 14.

³⁵ M. Pazdan, [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny, t. I, Komentarz do art. 1–449*¹⁰, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2015, s. 148 oraz literatura tam powołana; K. Mularski, [w:] M. Gutowski (red.), *Kodeks cywilny, t. I, Komentarz Art. 1–449*¹¹ Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2016, s. 1849.

żądania zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny może oznaczać wysunięcie na pierwszy plan funkcji represyjnej – pogńębienia sprawcy szkody. Być może w niektórych przypadkach sprawdzą się spostrzeżenia Cycerona i Publiususa Syrusa, że kara łagodzi ból, a dla pokrzywdzonego lekarstwem na ból jest ból nieprzyjaciela³⁶.

Jeżeli skutek naruszenia dobra osobistego została wyrządzona szkoda majątkowa, poszkodowany może żądać jej naprawienia na zasadach ogólnych (art. 24 § 2 k.c.). Jak wskazuje się w literaturze, problemem może być zakres naprawienia szkody, bowiem ze względu na niematerialny charakter dóbr osobistych (w tym tajemnicy korespondencji) tylko w nielicznych przypadkach poszkodowany będący podmiotem danego dobra potrafi udowodnić, że skutek bezprawnego naruszenia jego dobra on sam nie zawarł konkretnej umowy i utracił z tej przyczyny określony zysk będący jego utraconą korzyścią (*lucrum cessans*)³⁷.

Mając na względzie problematykę zadośćuczynienia za krzywdę wyrządzoną poprzez naruszenie tajemnicy korespondencji, warto zastanowić się, czy w związku z sygnalizowaną wcześniej potrzebą nieschematycznego podejścia do środków ochrony dóbr osobistych powinna też w praktyce występować określona gradacja dóbr osobistych i stopniowanie ich ochrony, a jeśli tak, to jakie miejsce w tej gradacji ma ochrona tajemnicy korespondencji.

Przepis art. 23 k.c. na początku wymienia zdrowie; tajemnica korespondencji znalazła się na ósmym miejscu. Czy to oznacza automatycznie słabszą ochronę tego dobra osobistego? Czy na tej podstawie można doszukiwać się stanowiska ustawodawcy co do tego, które dobra osobiste są najwyższej cennie i mają charakter priorytetowy? Teoretycznie jest to sugestia ustawodawcy, a więc kolejność wymienianych dóbr nie stanowi nienaruszalnego porządku wartościującego czy hierarchizującego wymienione dobra. Jeżeli w praktyce dojdzie do naruszenia zdrowia czy wolności, to z pewnością te dobra będą silniej chronione niż tajemnica korespondencji. Wydaje się, że w konkretnych okolicznościach gradacja wysokości zadośćuczynienia w zależności od tego, jakie dobro osobiste zostało naruszone, jest uzasadniona. Dla większości ludzi nie ulega kwestii, że najdonioślejsze znaczenie ma życie i zdrowie. Znajduje to potwierdzenie w wypowiedziach doktryny i judykatury przyjmującej, że przy ocenie, jaka suma jest odpowiednia tytułem zadośćuczynienia za doznana krzywdę spowodowaną naruszeniem dóbr osobistych, należy mieć na uwadze rodzaj dobra, które zostało naruszone oraz charakter, stopień nasilenia i czas trwania doznawania przez osobę, której dobro zostało naruszone, ujemnych przeżyć psychicznych spowodowanych naruszeniem.³⁸ Sądy przyznają tytułem zadośćuczynienia coraz wyższe kwoty, często wyższe od kwot odszkodowania. Ma to miejsce przede wszystkim w tzw. procesach lekarskich, które potwierdzają ogólne przekonanie, że życie i zdrowie są dobrami szczególnie cennymi; przyjmowanie niskich kwot zadośćuczynienia w przypadku ciężkich uszkodzeń ciała prowadzi do niepożądanego deprecjacji tego dobra. Dokonując literalnej wykładni przepisów,

³⁶ Cyt. za H. Grotius, *O prawie wojny i pokoju II*, PWN, Warszawa 1957, s. 53.

³⁷ M. Wilejczyk, *Zagadnienia etyczne...*, s. 204.

³⁸ Wyrok SA w Łodzi z 26.04.2013 r., sygn. akt I ACa 1467/12, Lex nr 1321976.

taki wniosek można wyprowadzić z treści art. 445 w związku z art. 444 k.c. i regulacji zawartej w art. 448 k.c.. Przepis art. 444 k.c. wymienia tylko uszkodzenie ciała i rozstrój zdrowia, a art. 445 k.c. daje podstawę do zasądzenia zadośćuczynienia wyłącznie w przypadku naruszenia tych właśnie dóbr. Obecnie na tej podstawie nie przewiduje się roszczenia o zapłatę określonej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny. Artykuł 448 k.c. nie wymienia chronionych dóbr, stwierdzając: „w razie naruszenia dobra osobistego (...)”. Dochodząc zadośćuczynienia z tytułu doznanej krzywdy powstałej naruszeniem tajemnicy korespondencji, należy przyjąć za podstawę art. 448 k.c.. Ponadto w przypadku tego przepisu dochodzi możliwość formułowania roszczenia o zapłatę określonej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny. Z przepisu art. 448 k.c. *in fine* wynika dopuszczalność zadośćuczynienia lub żądania określonej kwoty na wskazany cel społeczny z niemajątkowymi środkami ochrony przewidzianymi w art. 24 k.c.³⁹. Wiele wątpliwości wzbudziła relacja art. 445 i art. 448 k.c. i środków ochrony prawnej objętych tymi przepisami. W zasadzie w każdym komentarzu do k.c. i w wielu innych publikacjach naukowych jest ona szczegółowo analizowana⁴⁰. Nie ma więc tu potrzeby relacjonowania zidentyfikowanych już problemów i dylematów interpretacyjnych. Wydaje się, że podstawowe kwestie porządkuje A. Śmieja, słusznie podkreślając, że art. 448 k.c. nie jest przepisem o charakterze samodzielnym, lecz odsyła do poprzedzających go przepisów dotyczących odpowiedzialności z czynów niedozwolonych za szkodę majątkową⁴¹. W grę może więc wchodzić nie tylko odpowiedzialność na zasadzie winy, ale także na zasadzie ryzyka. Na tych samych zasadach powinna być oparta odpowiedzialność za doznany uszczerbek niemajątkowy. Należy dodać, że od pewnego czasu toczy się dyskusja na temat dopuszczalności naprawienia szkody niemajątkowej w reżimie kontraktowym⁴². Problem ten pojawił się również w judykaturze⁴³. W przypadku naruszenia tajemnicy korespondencji nie można pominąć takiej sytuacji, w której świadczący usługi dostarczania korespondencji na podstawie zawieranych umów z nadawcami lub odbiorcami mogą być potencjalnymi naruszcicielami tajemnicy korespondencji. Możliwość żądania zadośćuczynienia także w przypadku nienależytego wykonania zobowiązania nie jest obojętna dla majątkowej ochrony tajemnicy korespondencji. Kilka lat temu na wokandzie sądu znalazła się sprawa zagubienia

³⁹ M. Pazdan [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks Cywilny. Tom I. Komentarz do art. 1–449*¹⁰, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2015, s. 148 oraz literatura tam powołana.

⁴⁰ K. Pietrzykowski, *Nowelizacja kodeksu cywilnego z 23 sierpnia 1996 r.*, PS 1997, Nr 3, s. 5. J. Matys, *Model zadośćuczynienia...*, s. 150 i nast. oraz literatura tam powołana; A. Cisek, W. Dubis, [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny...*, komentarz do art. 448.

⁴¹ A. Śmieja, *Z problematyki odpowiedzialności uregulowanej a art. 448 k.c.*, [w:] M. Pyziak-Szafnicka (red.), *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, Wolters Kluwer, Kraków 2004, s. 298; A. Maczyński, *Zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę spowodowaną naruszeniem dobra osobistego. Geneza, charakterystyka i ocena obowiązujących regulacji*, [w:] M. Pyziak-Szafnicka (red.), *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa...*, s. 242–243.

⁴² P. Księżak stwierdził jednoznacznie, że możliwość przyznania zadośćuczynienia pieniężnego w reżimie kontraktowym jest *de lege lata* wyłączona. P. Księżak, [w:] M. Pyziak-Szafnicka (red.), *Kodeks cywilny. Część ogólna*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009, s. 308.

⁴³ Wyrok SN z 14.12.2010 r. (I PK 95/10), Lex nr 785643, także wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie (sygn. akt I A Ca 235/14), [http://orzeczenia.szczecin.sa.gov.pl/content/\\$N/155500000000503_I_ACa_000235_2014_Uz_2014-06-17_001](http://orzeczenia.szczecin.sa.gov.pl/content/$N/155500000000503_I_ACa_000235_2014_Uz_2014-06-17_001) (dostęp: 24.06.2017).

korrespondencji skierowanej do osoby osadzonej w zakładzie karnym. Cierpienia powoda wynikały z faktu, iż korespondencja pozostawała bez odpowiedzi, na które bardzo czekał, pozostając w przekonaniu, iż przesyłki zostały doręczone. Adresatem listów była kobieta, z którą pozostawał w szczególnie bliskim stosunku osobistym, a niedoręczenie przesyłek pocztowych, skutkujące brakiem kontaktu, doprowadziło do rozpadu związku i z rozpaczy powód próbował targnąć się na własne życie, dokonując próby samobójczej⁴⁴. Sąd rozważał w tej sprawie problem zbiegu roszczeń (art. 443 k.c.) i możliwość zasądzenia zadośćuczynienia. Trafne okazało się spostrzeżenie M. Nesterowicza, że zasada przyznawania zadośćuczynienia tylko w reżimie deliktowym zaczyna się kruszyć⁴⁵.

Przyznana tytułem zadośćuczynienia suma pieniężna ma stanowić ekwiwalent doznanej przez poszkodowanego szkody niemajątkowej. To rozmiar cierpień jest podstawowym kryterium uwzględnianym przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia, a więc w indywidualnych przypadkach naruszenia tajemnicy korespondencji może być zasądzona także wysoka kwota, bowiem nie ma odrębnych kryteriów ustalania wysokości zadośćuczynienia dla konkretnych dóbr osobistych.

Suma pieniężna tytułem zadośćuczynienia powinna być odpowiednia, ustalona w takiej wysokości, aby przez jej wydatkowanie można było zatrzeć negatywne odczucia wynikające z naruszenia dóbr osobistych⁴⁶. W ujęciu idealnym zadośćuczynienie ma przywrócić stan przed zdarzeniem wyrządzającym krzywdę. Często jest to jednak niemożliwe. Funkcja kompensacyjna zadośćuczynienia za krzywdę różni się od kompensacji szkody majątkowej. Można więc przyjąć, że zadośćuczynienie spełnia funkcję łagodzącą za niewymierną materialnie krzywdę⁴⁷. Żądanie zapłaty odpowiedniej sumy pienionej na wskazany cel społeczny w przypadku naruszenia tajemnicy korespondencji pełni przede wszystkim funkcje represyjne, wychowawcze i prewencyjne.

4. UWAGI KOŃCOWE

„Idea komunikowania myśli na odległość jest tak stara jak umysł ludzki”⁴⁸. Zmieniały się i doskonaliły sposoby przekazywania informacji w kolejnych epokach historycznych. Przez wiele lat listy były podstawowym, tradycyjnym elementem

⁴⁴ Z uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie (sygn. akt I ACa 235/14) [http://orzeczenia.szczecin.sa.gov.pl/content/\\$N/155500000000503_I_ACa_000235_2014_Uz_2014-06-17_001](http://orzeczenia.szczecin.sa.gov.pl/content/$N/155500000000503_I_ACa_000235_2014_Uz_2014-06-17_001) (dostęp: 24.06.2017).

⁴⁵ Zob. np. M. Nesterowicz, *Zadośćuczynienie pieniężne ex contractu i przy zbiegu z odpowiedzialnością ex delicto*, PiP 2007, nr 1, s. 23; M. Serwach, *Przesłanki odpowiedzialności cywilnej lekarza za szkodę wyrządzoną pacjentowi w orzecznictwie sądów polskich*, PiM 2006, nr 4, s. 10; por. także K. Warzecha, *Głosa do wyroku SN z dnia 17 grudnia 2004 r.*, II CK 300/04, *Palestra* 2007, nr 1–2, s. 324; K. Zacharzewski, *Głosa do wyroku SN z dnia 15 lutego 2008 r.*, I CSK 358/07, *Głosa* 2009, nr 2, s. 66.

⁴⁶ J. Matys, *Model zadośćuczynienia pieniężnego...*, s. 328.

⁴⁷ Sąd Najwyższy w wyroku z 12 października 1999 r. (sygn. akt II UKN 141/99), *Lex* nr 151535.

⁴⁸ L. Jardel, *La lettre missive (Essai d'une théorie juridique nouvelle de la correspondance épistolaire)* Paris 1911, s. 5, cyt. za: I. Dobosz *Tajemnica korespondencji...*, s. 7.

procesu korespondowania. Najstarsze listy pochodzą z lat 2200–2000 p.n.e., można jednak przypuszczać, że pojawiły się wcześniej⁴⁹. Nikt dziś nie kwestionuje, że tajemnica korespondencji ma charakter szeroki, obejmujący wiadomości, informacje uzyskane różnymi drogami. Na zakres i sposoby ochrony tajemnicy korespondencji mają wpływ czynniki zarówno prawne, jak i pozaprawne. Kodeks cywilny sytuuje tajemnicę korespondencji wśród dóbr osobistych, którym przysługuje ochrona niemajątkowa i majątkowa. Konstytucja RP zalicza tajemnicę komunikowania się do sfery wolności i praw osobistych. W dobie nowoczesnych technologii może być wiele sytuacji faktycznych zagrażających lub naruszających to dobro osobiste. W praktyce pojawia się potrzeba ustalenia relacji między pojęciem „tajemnica korespondencji”, którym posługuje się art. 23 k.c., a określeniem „tajemnica komunikowania się” używanym w art. 49 Konstytucji RP. Problem ten wymaga uporządkowania, ujednoczenia terminologii w warstwie normatywnej. Na gruncie prawa nie istnieje ogólne pojęcie normatywne „tajemnica”. Można uznać, że „tajemnica” należy do pojęć elementarnych, a ich cechą jest to, że z reguły nie są one definiowane przez ustawodawcę. Jak słusznie zauważa się w literaturze prawniczej, konstytucje i kodyfikacje cywilistyczne oparte są na takich pojęciach. Ich precyzowanie jest na gruncie kontynentalnej kultury prawnej domeną doktryny, a także w mniejszym stopniu orzecznictwa⁵⁰.

Obecnie w świetle art. 23 k.c. należy przyjąć, że tajemnicą korespondencji objęte są informacje (niezależnie od tego, czego dotyczy), zapisane w różnej formie (list, nagranie dźwiękowe, e-mail, inne zapisy elektroniczne itp.), które nadawca kieruje do adresata. Dla sfery ochrony tajemnicy korespondencji forma korespondencji oraz sposób jej prowadzenia (poczta, kurier, fax) nie mają znaczenia. Tajemnicą korespondencji nie są więc objęte informacje tylko zapamiętane lub mające charakter listu otwartego. Nadawca może wyłączyć poufność korespondencji, nadając jej charakter listu otwartego, skierowanego do szerszego grona adresatów. Mimo braku wyraźnego wymogu ustawowego indywidualna informacja korespondencyjna powinna być traktowana przez nadawcę i adresata jako poufna. Tajemnica korespondencji nie jest obwarowana dodatkowymi przesłankami ustawowymi właściwymi dla innych tajemnic, np. dla tajemnicy przedsiębiorstwa⁵¹.

Przepis art. 24 k.c. zawiera w swej treści domniemanie bezprawności działania osoby naruszającej dobra osobiste, w tym tajemnicy korespondencji. Domniemanie bezprawności cudzego działania zawarte w art. 24 k.c. nie zwalnia jednak podmio-

⁴⁹ I. Dobosz, *Tajemnica korespondencji...*, s. 7.

⁵⁰ S. Sołtysiński, *Czynności rozporządzające. Przyczynek do analizy podstawowych pojęć cywilistycznych*, [w:] *Rozprawy z prawa cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Witolda Czachórskiego*, PWN, Warszawa 1985, s. 301–302.

⁵¹ Należy zwrócić uwagę, że art. 11 ust. 4 ustawy z 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jedn. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503) uznaje za tajemnicę przedsiębiorstwa tylko takie informacje, które łącznie spełniają trzy przesłanki:

- 1) są nieujawnione do wiadomości publicznej,
- 2) posiadają wartość gospodarczą (na przykład informacje techniczne, technologiczne, organizacyjne przedsiębiorstwa),
- 3) przedsiębiorca podjął co do nich niezbędne działania w celu zachowania ich poufności.

tów chronionych od dochowania należytej staranności w zapewnieniu poufności przekazywanych informacji dotyczących sfery prywatności adresata.

Mimo że ogólne zasady naprawienia szkód (art. 363 k.c.) stosuje się także do środków ochrony dóbr osobistych, przykładowo wskazanych w art. 24 k.c. oraz do zadośćuczynienia, to jednak z reguły nie jest możliwe przywrócenie stanu poprzedniego, a zapłata odpowiedniej sumy pieniężnej w dobie konsumpcyjnego modelu życia może tylko złagodzić skutki bezprawnego naruszenia dóbr osobistych. Wśród cywilnoprawnych środków ochrony tajemnicy korespondencji podstawowe znaczenie ma obecnie zadośćuczynienie. Naruszenie tajemnicy korespondencji często jest początkiem łańcucha innych zdarzeń naruszających prywatność, wizerunek i inne dobra osobiste, których podstawą jest godność człowieka.

BIBLIOGRAFIA

- Bosek L., *Gwarancje godności ludzkiej i ich wpływ na polskie prawo cywilne*, Warszawa 2012.
- Cieślak Z. (red.), *Jawność i jej ograniczenia*, t. II, *Podstawy aksjologiczne*, Warszawa 2013.
- Dobosz I., *Tajemnica korespondencji jako dobro osobiste oraz jej ochrona w prawie cywilnym*, Kraków 1989.
- Grotius H., *O prawie wojny i pokoju II*, Warszawa 1957.
- Jan Paweł II, *Dzieła zebrane*, t. 12, Kraków 2009,
- Jaśkowska M. (red.), *Jawność i jej ograniczenia*, t. IV, *Znaczenie orzecznictwa*, Warszawa 2012.
- Kopff A., *Koncepcja praw do intymności i prywatności życia osobistego. Zagadnienia konstrukcyjne*, *Studia Cywilistyczne* 1972, t. XX.
- Księżak P., [w:] M. Pyziak-Szafnicka (red.), *Kodeks cywilny. Część ogólna*, Warszawa 2009.
- Krapiec M.A., *Człowiek jako osoba*, Lublin 2005.
- Machnikowski P., [w:] Gniewek E., Machnikowski P. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 7, Warszawa 2016.
- Matys J., *Model zadośćuczynienia pieniężnego z tytułu szkody niemajątkowej w kodeksie cywilnym*, Warszawa 2010.
- Maczyński A., *Zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę spowodowaną naruszeniem dobra osobistego. Geneza, charakterystyka i ocena obowiązujących regulacji*, [w:] M. Pyziak-Szafnicka (red.), *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, Kraków 2004.
- Maczyński A., *Konstytucyjne prawa do godności i prawa do prywatności*, https://trybunal.gov.pl/fileadmin/content/dokumenty/.../MaczynskiA_paper.pdf (dostęp: 10.11.2017).
- Mularski K., [w:] M. Gutowski (red.), *Kodeks cywilny t. I. Komentarz Art. 1–449¹¹*, Warszawa 2016, s. 1849.
- Nesterowicz M., *Zadośćuczynienie pieniężne ex contractu i przy zbiegu z odpowiedzialnością ex delicto*, PiP 2007, z. 1.
- Panowicz-Lipska J., *Majątkowa ochrona dóbr osobistych*, Warszawa 1975.
- Pazdan P., [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny, t. I. Komentarz do art. 1–449¹⁰*, Warszawa 2015.
- Pietrzykowski K., *Nowelizacja kodeksu cywilnego z 23 sierpnia 1996 r.*, PS 1997, nr 3.
- Pyziak-Szafnicka M. (red.), *Kodeks cywilny. Część ogólna*, Warszawa 2009.
- Safjan M., *Prawne problemy tajemnicy lekarskiej*, *Kwartalnik Prawa Prywatnego* 1995, z. 1.
- Safjan M. (red.), *System prawa prywatnego, t. 1*, Warszawa 2007, s. 1152.
- Serwach M., *Przesłanki odpowiedzialności cywilnej lekarza za szkodę wyrządzoną pacjentowi w orzecznictwie sądów polskich*, PiM 2006, nr 4.

- Śmieja A., *Z problematyki odpowiedzialności uregulowanej a art. 448 k.c.*, [w:] M. Pyziak-Szafnicka (red.), *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, Kraków 2004.
- Sobczak J., *Godność pacjenta*, Medyczna Wokanda 2009, nr 1.
- Sobczak J., *Godność człowieka i prawo do prywatności w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, [w:] A.J. Madera, T. Ślęzak (red.), *Nowa Konstytucja czy nowe państwo? Państwo. Bezpieczeństwo. Gospodarka*, Kraków 2005.
- J. Sobczak, https://www.kul.pl/files/983/mgr_fabian.../Recenzja_prof._Jacka_Sobczaka.pdf (dostęp: 10.11.2017).
- Sołtysiński S., *Czynności rozporządzające. Przyczynek do analizy podstawowych pojęć cywilistycznych*, [w:] *Rozprawy z prawa cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Witolda Czachórskiego*, Warszawa 1985.
- Szpor G. (red.), *Jawność i jej ograniczenia*, t. IV, A. Gryszczyńska (red.), *Struktura tajemnic*, Warszawa 2014.
- Wilejczyk M., *Zagadnienia etyczne części ogólnej prawa cywilnego*, Warszawa 2014.

CYWILNOPRAWNA OCHRONA TAJEMNICY KORESPONDENCJI

Streszczenie

Celem artykułu jest identyfikacja i analiza podstawowych problemów prawnych związanych z ochroną dobra osobistego, jakim jest tajemnica korespondencji w dobie nowoczesnych technologii. Obecnie cywilnoprawna ochrona tajemnicy korespondencji rozpatrywana jest w relacji do tajemnicy komunikowania się. Szereg nowych kwestii prawnych dostrzega doktryna i judykatura, które w sytuacji braku normatywnych pojęć o charakterze elementarnym spełniają istotną rolę w sferze ochrony tajemnicy korespondencji.

W rozważaniach wykorzystano klasyczną metodę badań stosowaną w pracach prawniczych, czyli metodę dogmatyczną. Analiza przepisów prawnych, poglądów doktryny i stanowiska judykatury pozwoliły ukazać rodzaj naruszeń tajemnicy korespondencji, określić kierunki optymalnej ochrony tego dobra osobistego. Tak, jak w przypadku innych dóbr osobistych rośnie znaczenie majątkowych sposobów ochrony. Obecnie podstawowym środkiem ochrony tajemnicy korespondencji jest zadośćuczynienie, chociaż korzysta się także ze środków ochrony niemajątkowej. Społeczeństwa wysoko ceniące konsumpcyjny tryb życia uznają, że środki majątkowe mogą prowadzić do złagodzenia dolegliwości wynikających z naruszenia wartości niemajątkowych ściśle związanych z człowiekiem i jego godnością.

Słowa kluczowe: tajemnica korespondencji, tajemnica komunikowania się, naruszenie tajemnicy korespondencji, cywilnoprawna ochrona tajemnicy korespondencji

CIVIL LAW PROTECTION OF THE SECRECY OF CORRESPONDENCE

Summary

The purpose of this article is to identify and analyze the basic legal issues related to the protection of personal good, which is secret of correspondence in the era of modern technologies. Presently, the civil law protection of secret of correspondence is considered in relation to secret of communication. Doctrine and jurisprudence perceive a number of new legal issues, which play an important role in the protection of secret of correspondence in the absence of normative concepts of elementary nature.

In the discussion was used the classical method of research in legal works, the dogmatic method. The analysis of the legal provisions, views of doctrine and judiciary, allowed to present the nature of the breach of the secret of correspondence, and to determine the direction of the optimal protection of this personal good. The importance of property protection is growing the same as in case of other personal goods. Currently, the basic mean of protecting secret of correspondence is compensation, although it is also possible to take non-property protection measures. Societies highly appreciating the consumer lifestyle deem that property protection measures can lead to mitigation of ailments resulting from violations of non-property values closely related to humanity and dignity.

Keywords: secret of correspondence, secret of communication, violation

Cytuj jako:

Mróz T., *Cywilnoprawna ochrona tajemnicy korespondencji*, „Ius Novum” 2018 (Vol. 12) nr 1, s. 46–60. DOI: 10.26399/iusnovum.v12.1.2018.03/t.mroz

Cite as:

Mróz, T. (2018) ‘Civil law protection of the secrecy of correspondence’. *Ius Novum* (Vol. 12) 1, 46–60. DOI: 10.26399/iusnovum.v12.1.2018.03/t.mroz